

Väetiseseaduse, kemikaaliseaduse ja toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Väetiseseaduse (edaspidi *VäetS*) kemikaaliseaduse (edaspidi *KemS*) ja toote nõuetele vastavuse seaduse (edaspidi *TNVS*) muutmise seaduse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) väljatöötamine on tingitud vajadusest viia seadused kooskõlla Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1009, millega kehtestatakse ELi väetisetoodete turul kättesaadavaks tegemise nõudeid ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 1069/2009 ja (EÜ) nr 1107/2009 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 2003/2003 (ELT L 170, 25.06.2019, lk 1–114) (edaspidi *ELi väetisetoodete määrus*). Nimetatud määrust hakatakse kohaldama alates 16. juulist 2022. aastal. Seetõttu on vajalik asjakohaseid väetiseseaduse, kemikaaliseaduse ja toote nõuetele vastavuse seaduse sätteid muuta.

ELi väetisetoodete määrusega ühtlustatakse ja ajakohastatakse Euroopa Liidus (edaspidi *EL*) turustatavate väetiste tootmis- ja kvaliteedinõudeid. Senine tooteuendust pärssiv väetise liikide lootelul põhinev süsteem asendatakse paindlikumaga ja väetised jagatakse toimekategoriasse (inglise keeles Product Functional Category ehk PFC), väetiste tootmiseks kasutada lubatud toorained jagatakse omakorda koostisainete kategooriasse (inglise keeles Component Material Category ehk CMC). Väetiste tootmise ja turustamise uute nõuetega liigutakse seniselt ressursside lineaarmajandusel põhinevalt lähenemiselt ringmajandusel põhinevale lähenemisele, mis tähendab, et erinevate tootmisharude kõrvalsaadusi lubatakse edaspidi taaskasutada väetisetoodetena. Selle tulemusena on tootjatel lihtsam erinevatel koostisainetel põhinevaid tooteid kombineerida ja laieneb väetisetoodete valik ning erinevate tootmisharude kõrvalsaadusi ja teatud jäätmeid lubatakse edaspidi kasutada ELi väetisetoodetes.

Väetisetooted jagatakse ELi väetisetoodete määruse kohaselt funktsioonipõhistesse tootekategooriasse ehk toimekategoriasse ning nende valmistamiseks kasutatavad toorained jagatakse koostisainete kategooriasse. Toimekategoriate puhul on kehtestatud nõuded neisse kuuluvate toodete kasutusotstarbe ja omaduste kohta. Lisaks on iga toimekategorია kohta kehtestatud raskmetallide ja haigusi põhjustavate mikroobide piirnormid. Koostisainete kategooriate puhul on kehtestatud nende toorainete loetelu, millest võivad erinevatesse toimekategoriasse kuuluvad ELi väetisetooted koosneda. Töötlemist vajavate toorainete puhul on sätestatud ka töötlemismeetodite nõuded. 2022. aasta aprilli seisuga ei ole Euroopa Komisjon kindlaks määranud neid loomseid kõrvalsaaduseid, millele võib anda tootmisahela lõpp-punkti staatuse ja mida võib ELi väetisetootes kasutada.

Eestis turustatavaid väetisetooteid võib ka edaspidi toota VäetS-i kohaselt. VäetSi nõuete kohase ja ELi väetisetoodete määruse nõuete kohase väetise tootmise suurim erinevus seisneb turul kättesaadavaks tegemise menetluses. Esimesel juhul tuleb iga toote puhul teha läbi selle registreerimise menetlus ja registreeritud toodet saab turustada üksnes Eestis. Teisel juhul iga toote registreerimist ei nõuta ning toote nõuetekohasuse tagamise eest vastutab tootja. Vastavalt vajadusele kaasatakse sellesse protsessi vastavushindamisasutus ning nõuetekohasele väetisetootele kantud CE-märgis võimaldab toodet turustada kogu Euroopa Liidus (edaspidi

EL). Lisaks on ELi väetisetoote määrusega hõlmatud väetisetoote loetelu pikem kui VäetS-i alusel kehtestatud nn riigisiseste väetiste loetelu, mis tähendab, et riigisiselt kehtestatud nõuded hõlmavad vähemat hulka väetiseliike. Ettevõtja saab ise otsustada, kas toota väetisetooteid VäetS-i või ELi väetisetoote määruse alusel. CE-märgist võib siiski kasutada üksnes nende toodete puhul, mis on valmistatud ELi väetisetoote määruse nõuete kohaselt. ELi väetisetoote määrus loob täiendavalt võimaluse jäätmete lakkamiseks ning CE-märgist saab kasutada üksnes nende toodete puhul, mis on valmistatud ELi väetisetoote määruse nõuete kohaselt. CE-märgisega kinnitab tootja, et ELi väetisetoode vastab märgise tootele kandmist käsitlevate EL-i ühtlustamisõigusaktide alusel kohaldatavatele nõuetele. ELi väetisetoote määrusega kehtestatakse väetisetootele esmakordselt ELi ülesed raskmetallide sisalduse piirnormid. ELi väetisetootes sisalduda võivate raskmetallide ja haigusetekiitajate piirnormid on sätestatud tootekategooriate kaupa. Raskmetallide piirnormid on kehtestatud orgaaniliste ja mineraalväetiste, lubiainete, mullaparandusainete, kasvusubstraatide ja taimede biostimulaatorite kohta. Raskmetallide piirnormid on kehtestatud kaadmiumi, kroomi, arseeni, elavhõbeda, nikli, plii, vase ja tsiingi kohta. ELi väetisetoote kvaliteedinõuetega tagatakse, et nende toodete kasutamine ei kahjusta inimeste, loomade ega taimede tervist, ohutust ega keskkonda.

Vastavushindamismenetluse käigus hinnatakse, kas ELi väetisetoode vastab ELi väetisetoote määrusega kehtestatud nõuetele. ELi väetisetoote määruses sätestatud teavitava asutuse ülesandeid hakkab täitma Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi *TTJA*), kes kaasab vajaduse korral tegevusloa andmise menetlusse ka Põllumajandus- ja Toiduameti (edaspidi *PTA*). Vastavushindamisasutusena tegutsemise aluseks on asjakohane tegevusluba, mille kohta tuleb taotlus esitada *TTJA*-le, kes ühtlasi teavitab tegevusloa saanud vastavushindamisasutustest Euroopa Komisjoni asjakohase andmebaasi kaudu. Andmebaas sisaldab nende teavitatud asutuste loetelu, kes on liikmesriikides heaks kiidetud. Vastavushindamisasutus võib mis tahes liikmesriigis hinnata ELi väetisetooteid nende moodulite alusel, mille kohta ta on tegevusloa saanud. Vastavushindamismenetlusega tagatakse turule lastud väetisetoote nõuetekohasus, sealhulgas ohutus.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003, väetiste kohta (ELT L 304, 21.11.2003, lk 1–194), nõuete kohaselt toodetud „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetise partiide suhtes kohaldatakse üleminekuperioodi. Nende turustamine on lubatud, kui need on turule lastud või ladustatud või imporditud Euroopa Liidu tolliterritooriumile enne 16. juulit 2022. aastal. „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetist võib turustada kuni laovarude lõppemiseni.

Väetisega seonduvate nõuete rikkumise eest kehtestatud karistustest tunnistatakse kehtetuks kõrge lämmastikusisaldusega ammooniumnitraatväetise (edaspidi *AN-väetis*) detonatsioonikindlust tõendava dokumendi esitamata jätmisega ning enesekontrollkohustuse ja teavitamiskohustuse täitmata jätmisega seonduv väärtekoosseis, kuna nimetatud rikkumisi on võimalik kõrvaldada haldussunniga.

Käesoleva seaduseelnõuga ajakohastatakse ka KemS-is kehtestatud AN-väetise transiidi nõudeid ja viited kehtivuse kaotavale Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 2003/2003 asendatakse asjakohaste viidetega ELi väetisetoote määrusele. Ühtlasi kehtestatakse ELi väetisetoote määruse nõudeid arvestades AN-väetise detonatsioonikindlust tõendava dokumendi kehtivusajaks senise 180 kalendripäeva asemel 90 kalendripäeva detonatsioonikindluse katse tegemise päevast arvates.

ELi väetisetoote määrusega ja käesoleva eelnõuga kavandatud muudatused mõjutavad peamiselt väetise käitlejaid (käitlemine on väetise turustamisotstarbeline tootmine, pakendamine, märgistamine, Eestisse toimetamine ja turustamine). Tootjatel tuleb hinnata oma toodete ja tootmise potentsiaali ELi väetiseturu kontekstis ning teha valik, kas jätkata riiklikele

nõuetele vastavate väetiste tootmist või viia oma tootmisprotsessid ELi väetisetoote määruse nõuetega kooskõlla ja saada seeläbi õigus CE-märgise kasutamiseks ning väetisetoote ELi turul turustamiseks. Väetisetoote nõuetele vastavuse hindamine on uus protsess väetise valdkonnas, seega on uueks sihtrühmaks need asutused, kes soovivad hakata tegelema ELi väetisetoote nõuetele vastavuse hindamisega ja kellel tuleb vastavushindamiseks taotleda asjakohane akrediteering ning tegevusluba.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja valmistasid ette Maaeluministeeriumi taimetervise osakonna juhataja asetäitja Tarvo Järve (625 6536 tarvo.jarve@agri.ee) ja sama osakonna peaspetsialist Märt Kose (625 6567, mart.kose@agri.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Maaeluministeeriumi õigusosakonna nõunik Katrin Pööra (625 6147, katrin.poorra@agri.ee) ning keeleliselt toimetab eelnõu ja seletuskirja sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (teenistussuhe peatatud).

1.3. Märkused

Eelnõul on puutumus „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ eesmärkide saavutamiseks.

Eelnõu ei ole eelnõu seotud ühegi menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu on seotud EL-i õiguse rakendamisega.

Eelnõuga kavandatakse VäetS-i (RT I, 01.07.2020, 20), KemS-i (RT I, 22.10.2021, 17) ja TNVS-i (RT I, 22.10.2021, 12) muutmine.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamuse saavutamine.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõuga kavandavate muudatuste eesmärk on viia VäetS, KemS ja TNVS kooskõlla ELi väetisetoote määrusega, mille eesmärk on tagada siseturu toimimine ja kindlustada samal ajal, et turul olevad ELi väetisetooted vastavad nõuetele, mis tagavad inim-, looma- ja taimetervise, ohutuse ja keskkonna kõrgetasemelise kaitse. Samuti on ringmajanduse edendamine ja seeläbi väetisetoote loetelu pikendamine üheks ELi väetisetoote määruse ja eelnõukohase seaduse eesmärgiks.

Lisaks aitab eelnõu kaasa „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ järgmiste alaeesmärkide saavutamisele:

1. tegevussuund – põllumajanduskeskkond:

- 1.1 väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise negatiivne mõju keskkonnale on vähene;
- 1.2 väheneb põllumajandustootmise negatiivne mõju kliimamuutusele ja õhukvaliteedile ning suureneb positiivne mõju;
- 1.3 säilinud on põllumajandusmaa elurikkus ja maastiku mitmekesisus ning tagatud on ökosüsteemi teenuste toimimine.

4. tegevussuund - kvaliteetsed sisendid põllumajanduses: muldade kaitseks rakendatakse keskkonnahoidlikke meetmeid, nagu liblikõieliste kasvatamine ning haljasväetiste ja sõnniku kasutamine, ning senisest enam toetatakse hapestunud muldade neutraliseerimist.

Kehtiva Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 reguleerimisala on suhteliselt kitsas, sest sätestab EL-i ülesed ühtlustatud nõuded peamiselt mineraalväetistele ja ei sea piirnorme raskmetallide sisaldusele. ELi väetisetoote määruse reguleerimisala on seevastu laiem, hõlmates nõudeid mineraal ja orgaaniliste väetiste, lubiainete, mullaparandusainete, kasvusubstraatide ja taimede biostimulaatorite kohta. Seeläbi tekib nõ teine võimalus teatud toomisharude kõrvalsaaduste, sealhulgas orgaanilise päritoluga materjalide tootena taaskasutusse võtmiseks, ühtlasi on EL väetisetoote määruses kehtestatud raskmetallide sisalduse piirnormid. Eeldatakse, et seeläbi väheneb ELi sõltuvus taastuvatest ressurssidest toodetavate väetiste kasutamise järele ja ühtlustatud raskmetallide piirnormide seadmise tulemusel on ka väetise kahjulik mõju keskkonnale väiksem.

Eelnõu eesmärgiks on luua ka selgem seos VäetS-i ja TNVS-i vahel, täiendades VäetS-i reguleerimisala asjakohaste sätetega TNVS-i kohaldamise kohta. Täiendusega tagatakse ELi väetisetoote määruse nõuete selgem kohaldumine ja rakendamine. ELi väetisetoote määrusega ajakohastatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 2003/2003 kehtestatud väetiste siseturul kättesaadavaks tegemise tingimusi. Eestis reguleerib tehniliste kaubandustõkete vältimist ühtlustatud ja ühtlustamata (harmoneeritud ja harmoneerimata) EL-i õigusnormide valdkonnas TNVS.

Eelnõu väljatöötamisele eelnes väljatöötamiskavatsuse (edaspidi *VTK*) koostamine ja kooskõlastamine eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (EIS-i toimik nr 21-0014/01).

VTK-s analüüsi ELi väetisetoote määruse sätet, mille kohaselt on liikmesriigil kohustus määrata teavitav asutus, kes vastutab vastavushindamisasutuste hindamiseks ja nendest teavitamiseks ning vastavushindamisasutuste tegevuse üle järelevalve teostamiseks vajalike menetluste rakendamise eest, sealhulgas nimetatud määruse artiklis 26 (teavitatud asutuse tütarettevõtjad ja alltöövõtjad) sätestatud nõuete täitmise eest.

ELi väetisetoote määruse kohaselt võivad liikmesriigid otsustada, et vastavushindamisasutusi hindab ja nende üle teeb järelevalvet riiklik akrediteerimisasutus. Analüüsi tulemusena leiti, et Eesti Akrediteerimiskeskusel ei ole asjakohast pädevust ning ta ei pea mõistlikuks ka seda omada. Kuna seni on turujärelevalve ja ka väetisetoote registreerimisega tegelenud PTA, siis leiti VTK-s, et tema pädevuses oleks ka hinnata vastavushindamisasutuste vastavust ELi väetisetoote määruse nõuetele. VTK kooskõlastamisel tehti eelnevast analüüsi tulemusest erinev ettepanek määrata teavitavaks asutuseks TTJA.

TNVS-is on kehtestatud vastavushindamise, sealhulgas vastavushindamisasutuse, vastavushindamisasutusele tegevusloa andmise ja tegevusloa andmisest teavitamise üldnõuded. Ühtlasi on TNVS-i koondatud horisontaalse iseloomuga kaupade vaba liikumist takistavate tehniliste kaubandustõkete vältimisele suunatud EL-i õigusaktidest, sealhulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsusest 768/2008/EÜ, toodete turustamise ühise raamistiku kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus 93/465/EMÜ (ELT L 218, 13.08.2008, lk 82) tulenev regulatsioon. ELi väetisetoote määrus on koostatud, järgides Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses nr 768/2008 sätestatud ühised põhimõtteid ja erisätteid, mis on ette nähtud kohaldamiseks kõigi valdkondlike toodete nõudeid sisaldavate õigusaktide suhtes, et tagada ühtne alus nimetatud õigusaktide läbivaatamiseks või uuesti sõnastamiseks.

TNVS-i kohaselt on kõikides valdkondades, välja arvatud meditsiiniseadmed, vastavushindamisasutustest teavitavaks asutuseks TTJA. Kuna VäetS-iga TNVS-ist erandit ei kehtestata, siis rakenduvad EL-i väetisetoodete vastavushindamisasutusele, sellele tegevusloa andmisele ja tegevusloast teavitamisele asjakohased TNVS-i sätted. Nii on teavitavaks asutuseks TTJA, kes saab tegevusloa andmise kaasata PTA. Tegevusluba väljastaval asutusel on pigem administratiivne roll, kuna vastavushindamisasutusele tegevusloa andmise aluseks on akrediteerimine, mille käigus hinnatakse vastavushindamisasutuse vastavust sisuliste nõuetele. TTJA-l on olemas vajalik kogemus ja pädevus teistest valdkondadest ning sellise pädevuse tekitamine mõnes teises ametis ei ole asjakohane.

VTK esitati kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, kes kooskõlastasid VTK märkustega, millega on eelnõu väljatöötamisel arvestatud.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millest esimesega muudetakse VäetS-i, teisega KemS-i ja kolmandaga TNVS-i. Neljandas paragrahvis sätestatakse seaduse jõustumine.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse VäetS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 asendatakse VäetS-i § 1 lõikes 4 ja § 11 lõigetes 4 ja 5 sõna „ühenduseväline“ sõnaga „liiduväline“. Eelnõuga tehtav muudatus on kooskõlas 1. juulil 2017. aastal jõustunud tolliseadusega, milles võeti sõna „ühendus“ asemel kasutusele sõna „liit“. Kõnealune tolliseaduse muudatus tehti seoses EL-i uue tolliseadustiku rakendamisega. Sellest tulenevalt kasutatakse tolliseaduses ka terminit „liiduväline“.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse VäetS-i § 1 lõikeid 5 ja 6.

Lõikega 5 täiendatakse kaudset viidet haldusmenetluse seadusele (edaspidi *HMS*). Täienduse kohaselt kohaldatakse haldusmenetlusele HMS-i sätteid, arvestades EL-i väetisetoodete määruse ja VäetS-i erisusi. EL-i väetisetoodete määrusega reguleerimata osas lähtutakse HMS-ist. EL-i õiguses reguleerimata haldusmenetlus viiakse läbi HMS-i kohaselt.

Seaduse kohaldamise kohustuslikkus ei sõltu sellest, kas selle kohta on deklaratiivne säte või mitte, kuid valdkondlikesse seadustesse, kus EL-i õigus mõjutab haldusmenetlust, on selguse huvides lisatud säte selle kohta, et HMS-i sätteid kohaldatakse EL-i õiguse erandeid arvestades.

Lõiget 6 ajakohastatakse, arvestades EL-i väetisetoodete määruses sätestatut, ning mõiste „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetis“ asendatakse mõistega „EL-i väetisetooted“.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse VäetS-i § 1 lõikega 8, milles sätestatakse, et VäetS-i ja EL-i väetisetoodete määrusega reguleerimata osas kohaldatakse TNVS-i. TNVS-i on koondatud horisontaalse iseloomuga kaupade vaba liikumist takistavate tehniliste kaubandustõkete vältimisele suunatud EL-i õigusaktidest tulenev regulatsioon. Samadest põhimõtetest lähtuvalt on välja töötatud ka EL-i väetisetoodete määrus. Kuna TNVS on üldseadus EL-is turule lastud ja ühtlustatud normidele vastavate toodete ohutuse, nõuetele vastavuse ja kaupade vaba liikumise valdkonnas, siis EL-i väetisetoodete määruse rakendamiseks vajalikke sätteid sisaldav VäetS on TNVS-i suhtes eriseaduseks. Õigusselguse tagamise eesmärgil täiendatakse VäetS-i ja luuakse seos TNVS-iga. Täiendusega tagatakse ka TNVS-i parem rakendamine EL-i väetisetoodete määrusest tulenevate nõuete täitmise korral ning paraneb arusaam, et EL-i väetisetoodetega seonduv on osa TNVS-iga reguleeritavast valdkonnast.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse VäetS-i § 2 lõikega 1¹, sätestades, et väetis on ka väetisetoode ELi väetisetoodete määruse artikli 2 punkti 1 tähenduses. VäetS-i § 2 lõike 1 kohaselt on väetis aine või valmistis, mille kasutamise eesmärk on varustada taimi toitainetega, samuti lubiväetis, mille kasutamise eesmärk on vähendada mulla happesust. ELi väetisetoodete määrusega on hõlmatud sisuliselt kõik väetisetooted, mille eesmärk on varustada taimi toitainetega või parandada toitainete omastamist. Täienduse tegemise järel on VäetS-iga edaspidi lisaks kehtiva § 2 lõikega 1 hõlmatud taimi toitainetega varustavatele või mulla happesust vähendavatele ainetele ja valmististele ka orgaanilised, orgaanilis-mineraalsed ja mineraalväetised, lubiained, mullaparandusained, kasvusubstraadid, inhibiitorid, taimede biostimulaatorid ja väetisetoodete mehaanilised segud.

Eelnõu § 1 punktiga 5 muudetakse ja ajakohastatakse VäetS-i § 2 lõiget 6 tulenevalt ELi väetisetoodete määruse kohaldamisest. Muudatuse kohaselt on EL-i väetiste valdkonnas riiklikuks pädevaks asutuseks PTA, kes täidab ELi väetisetoodete määruse artiklites 6–9 sätestatud pädeva asutuse ülesandeid. ELi väetisetoodete määruse artiklites 6–9 kehtestatakse väetisetoodete tootjate, volitatud esindajate, importijate ja levitajate ELi väetisetoodete turule laskmisega seonduvad kohustused. Viidatud artiklites sätestatud nõuete täitmises on roll ka riiklikul pädeval asutusel, keda tuleb asjakohasel juhul teavitada või kellel on õigus ELi väetisetoodete tootjatelt, importijatelt ja levitajatelt nõuda ELi väetisetoodete määruse artiklites 6, 8 ja 9 viidatud dokumente.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse VäetS-i § 3 lõikega 3 ning kehtestatakse juriidilise isiku seadusliku esindaja selgesõnaline vastutus VäetS-ist tulenevate juriidiliste isikute kohustuste täitmise eest. Juriidilise isiku väärteovastutuse eelduseks on see, et olemas oleks ka juriidilise isiku organi liikme, juhtivtöötaja, pädeva esindaja või ka juriidilise isiku tavatöötaja, kes tegutses juhtivtöötaja või organi käsul (korraldusel) või vähemalt heakskiidul (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 2. oktoobri 2012. a otsus asjas nr 3-1-1-88-12, punkt 7), ehk füüsilise isiku koosseisupärane, õigusvastane ja süüline tegu. Nimetatud täiendus tehakse põllumajandustoote ja toidu tarneahelas ebaausa kaubandustava tõkestamise seaduse eelnõu menetlemise käigus Justiitsministeeriumi tehtud ettepanekut arvestades.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täiendatakse VäetS-i § 6 lõike 1 punkti 4, sätestades, et väetise väetiseregistris registreerimise nõue väetise üldnõudena kehtib üksnes VäetS-i ja selle alusel antud õigusaktides kehtestatud nõuete kohaselt toodetud ning märgistatud väetise suhtes. ELi väetisetoote puhul eeldatakse selle vastavust ELi väetisetoodete määruses kehtestatud nõuetele ning kaupade vaba liikumise põhimõtet arvestades ei kehtestata ELi väetisetoote (käitlemise) kohta täiendavaid riigisiseseid nõudeid.

Eelnõu § 1 punktiga 8 muudetakse ja ajakohastatakse VäetS-i § 11 lõike 3 sõnastust ning viiakse see kooskõlla ELi väetisetoodete määrusega. VäetS-i § 11 sätestab väetise Eestisse toimetamise tingimused, mille kohaselt võib Eestisse toimetada väetiseregistris registreeritud väetist ja „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetist. ELi väetisetoodete määrust arvestades ajakohastatakse kasutatavat mõistet ning edaspidi kasutatakse mõistet „ELi väetisetoode“. ELi väetisetoodete määruse artikli 2 punkti 1 kohaselt on väetisetoode aine, segu, mikroorganism või muu materjal, mida kasutatakse või kavatakse kasutada taimedel või nende risosfääril või seentel või nende mükosfääril või mille eesmärk on moodustada risosfäär või mükosfäär, kas iseseisvalt või segatuna mõne teise materjaliga, et varustada taimi või seeni toitainetega või parandada nende toitainete omastamise tõhusust. Sama artikli punkti 2 kohaselt on ELi väetisetoode selline väetisetoode, millel on turul kättesaadavaks tegemise ajal CE-märgis.

Eelnõu § 1 punktiga 9 muudetakse ja ajakohastatakse VäetS-i § 13 lõikeid 3 ja 4 ning viited Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 2003/2003 asendatakse viidetega ELi väetisetoote määrusele.

ELi väetisetoote määrusega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 2003/2003. Seni tegi detonatsioonikindluse katse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 kohase akrediteeringu saanud laboratoorium. Kuna ELi väetisetoote määruse nõuete kohaselt on detonatsioonikindluse katse tegemine edaspidi osa vastavushindamismenetlusest, siis tuleb määruse (EÜ) nr 2003/2003 kohase akrediteeringuga laboril oma tegevuse jätkamiseks taotleda ELi väetisetoote määruse kohane akrediteering või tegevusluba vastavushindamisasutusena tegutsemiseks. Vastavushindamisasutusena tegutsemise eelduseks on akrediteeringu saamine konkreetse vastavushindamismenetluse (ka mooduli) suhtes. Akrediteerimisega seonduvad nõuded on sätestatud TNVS-i 4. peatükis.

Vastavushindamisasutusel on õigus teha toiminguid ulatuses, sealhulgas toodete suhtes, mis on reguleeritud asjakohase EL õigusaktiga, milleks käesoleval juhul on ELi väetisetoote määrus. VäetS-i § 13 lõige 4 kohaldub nendele kõrge lämmastikuisaldusega ammoniumnitraatväetistele, mis ei ole ELi väetisetoote. Antud sätte puhul on tegemist riigisisese nõudega ja piisab, kui katse viib läbi detonatsioonikatse tegemiseks pädevust omav akrediteeritud asutus.

AN-väetiste puhul on vastavushindamismenetluse, sealhulgas detonatsioonikindluse katse nõuded sätestatud ELi väetisetoote määruse IV lisa 1. osa punktis 2 (tootmise sisekontrolli kohaldatavus koos kontrollitava toote katsetamisega - moodul A1). Kõnealuse katse tegemise põhimõtted on sarnased kehtivas regulatsioonis sätestatud põhimõtetega. Suurima erinevusena saab välja tuua asjaolu, et ELi väetisetoote puhul tuleb detonatsioonikindluse katset korrata iga kolme kuu tagant, seni sellist kohustust ei olnud. Kuna vastavushindamismenetluse käigus hinnatakse, kas ELi väetisetoote vastab ELi väetisetoote määrusega kehtestatud nõuetele, siis kõrge lämmastikuisaldusega AN-väetise detonatsioonikindluse katse läbimise tõendamiseks sobib iga vastavushindamisasutuse või asjakohase pädevusega akrediteeritud asutuse poolt väljastatud dokument.

Eelnõu § 1 punktiga 10 ajakohastatakse VäetS-i § 16 lõike 1 punkti 1 ja viiakse see kooskõlla ELi väetisetoote määrusega. VäetS-i §-s 16 on kehtestatud väetise turustamise nõuded. Sama paragrahvi lõike 1 muudatuse kohaselt võib turustada või üksnes asjakohaste Euroopa Liidu õigusaktide, VäetS-i ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuetele vastavat väetist, mis on ELi väetisetoote või kantud väetiseregistrisse.

Eelnõu § 1 punktiga 11 täiendatakse VäetS-i § 21 lõikega 2¹ ning kehtestatakse erand sama paragrahvi lõikest 2. Täienduse kohaselt märgib ELi väetisetoote käitleja majandustegevusteates lisaks majandustegevuse seadustiku üldosa seaduses (edaspidi MSÜS) sätestatud andmetele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1009 I lisa 1. osas kehtestatud ELi väetisetoote toimekategooria.

VäetS-i § 21 lõike 2 kohaselt märgib väetise käitleja lisaks MSÜS-is sätestatud andmetele majandustegevusteates ka väetise nimetuse koos kauba kombineeritud nomenklatuuri koodiga (KN-kood) ja väetise koostise ja valmistamise viisi. Kavandatava muudatuse kohaselt märgitakse ELi väetisetoote käitlemise korral majandustegevusteates üksnes käideldava ELi väetisetoote toimekategooria.

Kuna ELi väetisetoote põhinevad väga erinevatel koostisainetel, siis toimekategooria kohta teabe esitamine aitab turujärelevalveasutusel omada ülevaadet turul tegutsevate ettevõtjate ning nende käideldavate ELi väetisetoote kohta. See võimaldab paremini kavandada

järelevalvetegevusi ning ette valmistada vajalikke proovivõtuvahendeid ja –meetodeid. Ühtlasi saab turujärelevalveasutus toimekategoriatele tuginedes ülevaate ELi väetisetoote määruse jõustumise järgest turuolukorrast ja võimalikest muutustest. Kuna ELi väetisetoote raamistiku kohaldamise tulemusel võib pikas perspektiivis eeldada väetisetoote valiku kasvu, siis edaspidi piisab, kui ELi väetisetoote puhul esitatakse teave üksnes väetise toimekategorია kohta.

ELi väetisetoote määruse I lisas on ELi väetisetoote jaotatud toimekategoriate alusel gruppideks, mille abil saab nende funktsionaalsust ja olemust eristada. ELi väetisetoote määrus kohaldub sisuliselt kõikidele väetisetootele, mille eesmärk on taimede varustamine toitainetega või toitainete omastamise parandamine. Hõlmatud on seitse kategooriat: PFC 1 väetis (orgaanilised, orgaanilis-mineraalsed ja mineraalväetised); PFC 2 lubiained; PFC 3 mullaparasititsiidid; PFC 4 kasvusubstraat; PFC 5 inhibiitor; PFC 6 taimede biostimulaator; PFC 7 erinevate väetisetoote mehaaniline segu.

Kuna tegemist on erandiga VäetS-i § 21 lõikest 2, siis ei kohaldu ELi väetisetoote käitlemise suhtes ka sama paragrahvi lõiked 4 ja 5, milles on sätestatud riigilõivu tasumisega seonduv. Eelneva alusel ei ole käitlejal kohustust tasuda riigilõivu ELi väetisetoote käitlemise eest.

Eelnõu § 1 punktiga 12 tunnistatakse kehtetuks VäetS-i § 29 lõige 3. Viidatud sätte kohaselt teostab riiklikku järelevalvet tarbijale turustatava väetise pakendi ja selle märgistuse kohta kehtestatud nõuete täitmise üle TTJA. ELi väetisetoote määruses kehtestatud nõuete täitmise üle turujärelevalvet teostavaks asutuseks on määratud PTA, mistõttu on otstarbekas, et ka ELi väetisetoote määruse III lisas kehtestatud väetisetoote pakendi märgistusnõuete täitmise üle teostab turujärelevalvet PTA.

Muudatus aitab järelevalvepädevuste kattuvuse ning jae- ja hulgimüügipõhise järelevalve kaotamise kaudu vähendada ettevõtjate halduskoormust ja tagada riikliku järelevalve tõhusust. Vältides järelevalvepädevuste kattuvust ning jae- ja hulgimüügipõhist järelevalve korraldust, teavad ettevõtjad, kes on nende riigipoolsed partnerid, ja suhtlevad turustamisel edaspidi peamiselt ühe riigiametiga ning see omakorda tagab järjepidevuse riigi hinnangute andmises toote või teenuse nõuetele vastavusele. Kuna järelevalve on tootegrupiti suunatud ühte ametisse, siis väheneb võimalus, et sama nõude täitmist hinnatakse riigi poolt erinevalt. Järelevalvepädevuste korrastamisel suureneb tarbijate kindlustunne ja usaldus, kelle poole probleemide korral pöörduda, mis omakorda tõhustab järelevalvet, kuivõrd turuosalistel saavad arvestada kindla partneriga riigi poolt. Ühtlasi tekib ametites toote kohta tervikpilt ja suureneb valdkondlik pädevus ning seega tekib ajapikku parem ülevaade turul toimuvast. See võimaldab paremat riskihindamist ja järelevalvetegevuste suunamist just sinna, kus see oleks kõige tõhusam. Samuti aitab järelevalvepädevuste koondumine ühte asutusse hoida kokku ressursse. Praeguse järelevalve killustatuse puhul peab mitu asutust omama sisuliselt sama pädevust. Kõikide järelevalvetegevuste koondamine PTA pädevusse aitab asutusel luua tervikpilt turul toimuvast, samuti on turuosalistel ning ministeeriumil lihtsam suhelda ühe kindla ja kogu valdkonnas orienteeruva partneriga.

Eelnõu § 1 punktiga 13 muudetakse VäetS-i § 31 lõikeid 4 ja 5. Muudatusega jäetakse sätetest välja viited EL asjaomasele õigusele ning VäetS-is kehtestatakse PTA õigused seoses väetise käitlemise peatamisega kahtluse korral, et väetis ei vasta VäetS-is kehtestatud nõuetele ja ohustab inimese või looma elu või tervist või vara või keskkonda.

PTA on turujärelevalveasutuseks TNVS-i tähenduses ja teostab järelevalvet ELi väetisetootele kehtestatud nõuete täitmise üle TNVS-is kehtestatud nõudeid järgides. ELi väetisetoote määruse artikli 38 lõike 1 kohaselt on liikmesriigi turujärelevalveasutusel õigus

kahtluse korral, et ELi väetisetoode kujutab endast ohtu inimese või looma tervisele või taimetervisele või keskkonnale, korraldada asjaomase ELi väetisetoote hindamine.

Järelevalve teostamiseks on PTA-1 õigus kasutada TNVS-is sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid, muuhulgas nõuda § 56 lõike 2 punkti 3 alusel ELi väetisetoote ajutist turult kõrvaldamist või keelata selle esitlemine ajaks, mis on vajalik ohutuse hindamiseks ja tagamiseks. Eelneva alusel jäetakse VäetS-ist samasisuline erimeede välja ja ELi väetisetoodete üle järelevalvet teostades lähtub PTA TNVS-ist ja ELi väetisetoodete määrusest.

Tulenevalt VäetS-i § 31 lõikes 4 tehtavast muudatusest muudetakse ka sama paragrahvi lõiget 5 ja tekstist jäetakse välja esimene lause, mille kohaselt määravad juhul, kui väetise käitlemine on peatatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 artiklis 15 nimetatud alusel, käitlemise piirangu kehtimise ajal asjaomased korrakaitseorganid koostöös kindlaks ohu ulatuse ja võtavad vajalikud meetmed. Muudatuse järel sätestatakse VäetS-i § 31 lõikes 5 üksnes väetise käitlemise peatamise otsuse kehtetuks tunnistamise seaduse seadusega.

Eelnõu § 1 punktiga 14 tunnistatakse kehtetuks VäetS-i § 36, millega on kehtestatud ettekirjutuse täitmata jätmise korral rakendatava sunniraha ülemmäär 640 eurot.

Korrakaitse seaduse § 28 lõikes 1 on kehtestatud riikliku järelevalve üldmeetmena ettekirjutuse tegemise õigus ohu või korrarikkumise korral. Sama paragrahvi lõikes 2 on kehtestatud sunniraha igakordse kohaldamise ülemmäär 9600 eurot juhul, kui riikliku järelevalve eriseaduses ei ole sätestatud igakordse sunniraha kohaldamise ülemmäär.

Lisaks on MSÜS-i § 68 kohaselt majandushaldusasutusel õigus teha ettevõtjale ning ettevõtjaga seotud isikule ettekirjutus majandustegevusega seonduvate nõuete rikkumise vältimiseks, määrates ettekirjutuse täitmata jätmise eest sunniraha selle esmakordsel rakendamisel kuni 3000 eurot ning järgmistel kordadel kuni 10 000 eurot.

TNVS-i § 58 lõike 5 kohaselt on ettekirjutuse täitmata jätmise korral on asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras rakendatava sunniraha ülemmäär 10 000 eurot.

Muudatuse järel ei kehtestata VäetS-is eraldi sunniraha ülemmäär ning järelevalveasutus määrab ettekirjutuse täitmata jätmise korral rakendatava sunniraha lähtudes asjakohases üldseaduses kehtestatud sunniraha ülemmäärast.

Eelnõu § 1 punktiga 15 tunnistatakse kehtetuks VäetS-i §-id 37¹ ja 39. Viidatud paragrahvides kehtestatud väärteokoosseisud jäetakse VäetS-ist välja, kuna tegemist on rikkumistega, mida on võimalik kõrvaldada haldussunniga. Haldussunni ja väärteokaristuse piiritlemise põhimõtte kohaselt on haldussunni kohaldamine põhjendatud juhul, kui rikkumine kestab ja seda on võimalik kõrvaldada.

VäetS-i §-s 37¹ on kehtestatud väärteokoosseis AN-väetise detonatsioonikindlust tõendava dokumendi esitamata jätmise eest. VäetS-i § 13 lõike 3 kohaselt peab AN-väetise partii olema läbinud detonatsioonikindluse katse. Katse läbimist tõendab detonatsioonikindlust tõendav dokument, mis kehtib eelnõuga kavandatava muudatuse kohaselt 90 kalendripäeva katse tegemisest arvates. Dokumendi puudumise korral ei ole AN-väetise nõuetekohasus tõendatud ning väetise käitleja ei saa AN-väetist Eestisse toimetada ja seda Eestis käidelda, mistõttu võib eeldada, et käitlejal on piisav huvi detonatsioonikindlust tõendava dokumendi esitamiseks. Dokumendi puudumise korral on põhjendatud kohustada väetise käitlejat esitama dokumenti koostades selleks ettekirjutus. Detonatsioonikindlust tõendava dokumendita AN-väetist tuleb käsitleda nõuetele mittevastavana ning järelevalveasutusel on võimalus alustada väärteomenetlust VäetS-i § 37 kohaselt, milles on kehtestatud väärteokoosseis väetisele esitatud

nõuete rikkumise, mittenouetekohase väetise käitlemise või väetise turustamise peatamise kohustuse täitmata jätmise eest.

VäetS-i §-s 39 on kehtestatud väärteokoosseis enesekontrollikohustuse või teavitamiskohustuse täitmata jätmise eest. Paragrahv tunnistatakse kehtetuks, kuna enesekontrolli ja teavitamiskohustuse rikkumise korral kahjustab isik ennekõike oma ettevõtet, mistõttu ei saa riigipoolset karistamist pidada põhjendatuks. Haldussunni ja väärteokaristuse piiritlemise põhimõtte kohaselt ei vaja tegutsemiskohustuse tagamiseks ettenähtud normistik väärteokoosseisu, kui see normistik on kehtestatud eeskätt normi adreassaadi kaitseks või tema huvides või kui tegutsemiskohustuse järgimata jätmise korral ei kaasne kahju õigushüvele või ühiskondlikele huvidele.

PTA praktika kohaselt on enesekontrollikohustuse rikkumisi esinenud vaid üksikutel juhtudel ning rikkumine on kõrvaldatud vabatahtlikult ilma riigipoolse täiendava sekkumiseta, mis viitab tootja ja käitleja huvile hoida käitlemisega seotud dokumentatsioon korras. Rikkumiste vähesus ja nende kiire kõrvaldamine näitab, et käitlejad on huvitatud väetise koostise nõuetest kõrvalkaldumise võimalikust varajast tuvastamisest ning enesekontrollikohustus üldiselt täidab oma eesmärgi ilma riigipoolse lisasekkumiseta.

Eelnõu § 1 punktiga 16 muudetakse VäetS-i § 40 sõnastust ja kehtestatakse, et VäetS-i §-s 37 sätestatud väärteokoostu menetleja on PTA. Muudatus on kooskõlas eelnõu **§ 1 punktiga 12**, millega jäetakse VäetS-is kehtestatud nõuete täitmise üle järelevalvet teostavate asutuste seast välja TTJA.

Eelnõu § 1 punktiga 17 täiendatakse VäetS-i § 40 lõikega 3 ning kehtestatakse, et enne 16. juulit 2022. aastal turule lubatud „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetist lubatakse turustada kuni laovarude lõppemiseni. Muudatus on kooskõlas ELi väetisetoodete määruse artikliga 52, mille kohaselt ei või liikmesriigid takistada selliste toodete turul kättesaadavaks tegemist, mis kannavad kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 2003/2003 märgistust „EÜ väetis“ ja on lastud väetisena turule enne 16. juulit 2022. aastal. Seega ei ole pärast 16. juulit 2022 enam võimalik „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetise partiid turule tuua, kuid juba turule lastud „EÜ VÄETIS“ märgistusega väetist võib turustada kuni varude lõppemiseni.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse KemS-i.

Eelnõu § 2 punktiga 1 muudetakse KemS-i § 17 lõiget 1 ja viide määrusele (EÜ) 2003/2003 asendatakse viitega ELi väetisetoodete määrusele. Muudatuse kohaselt on KemS-i § 17 lõike 1 kohaselt Eesti tolliterritooriumile lubatud transiidina tuua kõrge lämmastikusisaldusega ammooniumnitraati üksnes siis, kui see on läbinud detonatsioonikindluse katse ELi väetisetoodete määruuses sätestatu kohaselt.

Eelnõu § 2 punktiga 2 muudetakse KeMS-i § 17 lõikeid 4 ja 5.

KeMS-i § 17 lõiget 4 ajakohastatakse tulenevalt ELi väetisetoodete määrusest ning sätestatakse, et detonatsioonikindluse katse tuleb teha ja seda tuleb hinnata ELi väetisetoodete määruse IV lisa asjakohaste sätete kohaselt ning selliseks katseks sama määruse kohaselt tegevusõigust omavas vastavushindamisasutuses või vastavat pädevust omavas akrediteeritud asutuses. Muudatus on tingitud asjaolust, et detonatsioonikindlusega seonduvate nõuete osas viitab kehtiva KemS-i § 17 lõige 4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 2003/2003, mis aga tunnistatakse ELi väetisetoodete määrusega kehtetuks. Seni tegi detonatsioonikindluse katse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 kohase akrediteeringu saanud laboratoorium. Kuna ELi väetisetoodete määruse nõuete kohaselt on detonatsioonikindluskatse tegemine edaspidi vastavushindamismenetluse protsessi osa, siis

tuleb määruse (EÜ) nr 2003/2003 kohase akrediteeringuga laboril oma tegevuse jätkamiseks taotleda ELi väetisetoote määruse kohane akrediteering ning tegevusluba vastavushindamisasutusena tegutsemiseks.

KeMS-i § 17 lõiget 5 muudetakse, kehtestades detonatsioonikindlust tõendava dokumendi kehtivusajaks senise 180 kalendripäeva asemel 90 kalendripäeva katse tegemisest alates. ELi väetisetoote määruse VI lisas on sätestatud ELi väetisetoote vastavushindamismenetluste nõuded. AN-väetise puhul on vastavushindamismenetluse üksikasjad sätestatud moodulis A1 (tootmise sisekontroll koos kontrollitava toote katsetamisega), mille punkti 4 kohaselt tuleb ELi väetisetoote puhul detonatsioonikindluse katset korrata iga kolme kuu tagant. KemS-is tehtavate muudatustega sarnaseid muudatusi on pikemalt selgitatud eelnõu § 1 punkti 9 kohta antud selgitustes, kus põhjendatakse VäetS-i § 13 lõigetes 3 ja 4 kavandatavaid muudatusi. Õigusselguse eesmärgil ühtlustatakse AN-väetise detonatsioonikindluse tagamisega seonduvad sätted nii ELi väetisetoote määruse nõuetele vastavate kui ka ELi väetisetoote määruse nõuetele mittevastavate (kolmandas riigis toodetud) väetiste puhul, lähtudes asjaolust, et transiidi korras Eestit läbiv väetis ei ole üldjuhul toodetud ELi väetisetoote määruses kehtestatud nõuete kohaselt.

Eelnõu § 2 punktiga 3 täiendatakse KemS-i § 38 lõike 8 punkti 2 ning lisatakse viide KemS-i § 17 lõikele 1.

KemS-i § 38 lõike 8 punktis 2 on sätestatud Maksu- ja Tolliameti pädevus kontrollida riikliku järelevalve käigus kõrge lämmastikusisaldusega ammooniumnitraadi detonatsioonikindlust tõendavat dokumenti. KemS-i §-s 17 on kehtestatud kõrge lämmastikusisaldusega ammooniumnitraadi transiidi nõuded, mistõttu tuleb detonatsioonikindlust tõendavat dokumenti kontrollida üksnes transiidi korral. Vastavalt VäetS-i § 13 lõikele 5 tuleb kõrge lämmastikusisaldusega ammooniumnitraadi Eestisse toimetamise korral esitada detonatsioonikindlust tõendav dokument PTA-le. Arvestades Rahandusministeeriumi poolt kooskõlastamise käigus tehtud ettepanekut täiendatakse KemS-i § 38 lõike 8 punkti 2 viitega KemS-i §-17 lõikele 1, et tagada selgus järelevalvekohustuse täitmisel.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse TNVS-i.

TNVS-i § 50 lõiget 6 ajakohastatakse ja senine termin “EÜ VÄETIS“ märgistusega väetis asendatakse terminiga „ELi väetisetoode“. Muudatuse kohaselt teeb PTA turujärelevalvet ELi väetisetoote kohta kehtestatud nõuete täitmise üle.

ELi väetisetoote määruse artiklis 37 on sätestatud, et ELi väetisetoote suhtes kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 765/2008 (millega sätestatakse akrediteerimise ja turujärelevalve nõuded seoses toodete turustamisega) artikleid 16–29. Määruse (EÜ) nr 765/2008 turujärelevalvet käsitlevad sätted on tunnustatud kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2019/1020, turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta ning millega muudetakse direktiivi 2004/42/EÜ ja määruseid (EÜ) nr 765/2008 ja (EL) nr 305/2011. ELi väetisetoote määruse artikli 10 kohaselt määrab iga liikmesriik ühe või mitu tema territooriumil tegutsevat turujärelevalveasutust, teatab Euroopa Komisjonile ja teistele liikmesriikidele oma turujärelevalveasutustest ning iga kõnealuse asutuse pädevusvaldkondadest.

Eelnõu § 4 kohaselt jõustub käesolev seadus 2022. aasta 16. juulil. Jõustumise tähtpäev ühildub ELi väetisetoote määruse artiklis 53 kehtestatud jõustumise tähtpäevaga.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus kasutatav terminoloogia on kooskõlas ELi väetisainete määruses kasutatava terminoloogiaga.

EL-i väetisainete määruse terminoloogiat arvestades võetakse VäetS-is kasutusele terminid ELi väetisainete ja vastavushindamisasutus.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga kavandatud muudatused VäetS-is, KemS-is ja TNVS-s on kooskõlas ELi väetisainete määruses sätestatud nõuetega. Muudatused tehakse eesmärgiga kõrvaldada riigisisest õigusest kõik EL-i määrustega vastuolus olevad või sama regulatsiooni sisaldavad normid ning kehtestada normid, millega kohaldatakse EL-i määrustes liikmesriigile antud kaalutusõigust.

6. Seaduse mõjud

Peamiseks eelnõuga kavandatavaks sisuliseks muudatuseks on selle teabe muutumine, mida ELi väetisainete käitleja esitab iga ühtlustatud nõuetele vastava väetise kohta. Edaspidi esitatakse majandustegevusteates ELi väetisainete puhul teave üksnes käideldava ELi väetisainete toimekategorია kohta. Teiseks sisuliseks muudatuseks on transiidi korras Eesti tolliterritooriumi läbiva kõrge lämmastikusisaldusega AN-väetise detonatsioonikindlust tõendava dokumendi kehtivusaja lühenemine. Seletuskirjas hinnatakse üksnes eelnõuga kavandatud muudatuste mõju, mitte kõiki otsekohalduvast ELi väetisainete määrusest tulenevaid mõjusid. Viimaseid käsitleb tervikuna ELi väetisainete määruse väljatöötamisel Euroopa Komisjoni koostatud põhjalik mõjuhinnang¹.

Seaduseelnõul on otsene mõju riigiasutuste töökorraldusele. Eelnõul on kaudne mõju majandusele, sest kuigi laieneb väetise nomenklatuur, ei ole tänaseks teada, et Eestis oleks ettevõtjaid, kes soovivad oma toodangut toota ja turustada ELi väetisainete määruse nõuete kohaselt. Eelnõul on kaudne mõju elu- ja looduskeskkonnale läbi selgete nõuete erinevatele väetisainetele, mis tagavad nende kasutamise elu- ja looduskeskkonnale. Puudub mõju riigi julgeolekule, regionaalarengule, sotsiaalkeskonnale ja välissuhetele.

Seadusest mõjutatud osapoolte üldkirjeldus

Eelnõuga tehtavad muudatused mõjutavad neid väetise tootjaid, kes soovivad oma toodangut toota ja turustada ELi väetisainete määruse nõuete kohaselt, ning importijad ja levitajad, kes soovivad väetisaineteid turustada sama määruse nõuete kohaselt. Kuna praegu ei ole teada, et selliseid tootjaid Eestis oleks või on neid vähesel määral, siis mõju ulatus Eesti majandusele ja ettevõtlusele on väike või puudub. Mõju majandusele võib avalduda läbi suurema ELi väetisainete pakkumise ja kasutamise võimaluste, kuid see saab avalduma pikemaajaliselt. Mõju importijatele ja levitajatele on samuti väike. Muudatustel on ka väike kuni keskmine mõju PTA ja TTJA töökorraldusele.

6.1 Mõju majandusele

Muudatustest mõjutatud sihtrühmad

Kavandatud muudatused mõjutavad ettevõtjaid, kes toodavad, impordivad või levitavad ELi

¹ Kättesaadav veebilehel: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52016SC0064>

väetisetooteid ning ühtlasi põllumajandustootjaid, kes kasutavad väetisetooteid. 1. aprilli 2022. aasta seisuga oli äriregistrisse kantud 22 väetiste ja lämmastikuühendite tootmisega tegelevat ettevõtjat ning 77 väetise ja agrokeemiatoodete hulгимүүгига tegelevat ettevõtjat. Kuigi ELi väetisetoote määru ja käesolev eelnõu väetiste kasutamist ei reguleeri, siis on väetise kasutajate vaatest positiivne väetise nomenklatuuri märgatav suurenemine. Samas võtab uute väetisetoote turule jõudmine aega, sest neid on vaja esmalt analüüsida ja hinnata. Lisaks on ELi väetisetoote turule tulemise eelduseks vastavushindamisasutuste tekkimine, kuid see protsess edeneb aeglaselt kogu EL-is. Esmajärjekorras tulevad uue regulatsiooni alusel turule pigem sellised väetised, mida juba turustatakse ja mis täna kannavad märget „EÜ VÄETIS“ (peamiselt NPK, NK, NP väetised, NPK väetislahused jne). Lisaks on riigisiseste reeglite alusel Eestis turul sellised regioonispetsiifilised tooted (bakterväetised, erinevad neutraliseerivad tuhad jne), mis jäävad ka edaspidi vähemalt algselt riigisisese skeemi alusel turule (tooted, mille kohta seni EL-i tasandil nõudeid ei olnud).

KemS-s sätestatud kõrge lämmastikusisaldusega AN-väetise detonatsioonikindlust tõendava dokumendi kehtivusaja muutmine mõjutab üksnes neid ettevõtjaid, kes tegelevad kõrge lämmastikusisaldusega AN-väetiste transiidi korras läbi Eesti tolliterritooriumi toimetamisega. Detonatsioonikindlust tõendava dokumendi kehtivusaja lühenemine tähendab seda, et kõrge lämmastikusisaldusega AN-väetiste transiidi korras läbi Eesti tolliterritooriumi toimetamisega tegelevad ettevõtjad peavad tegema detonatsioonikindluse katse iga kolme kuu järel. Selliseid ettevõtjaid, kes tegelevad üksnes kõnealuste väetiste transiidiga, on MTA andmete kohaselt 3.

Võimaliku avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järeldus olulisuse kohta

Muudatused võimaldavad tuua turule uusi väetisetooteid, mistõttu on muudatustel positiivne mõju väetise tootjatele ja toodete turustamisega seotud ettevõtjatele. Mõju põllumajandustootjatele sõltub uute ELi väetisetoote turule tuleku kiirusest, sest põllumajandustootjad on selles kontekstis tarbijad, kelle jaoks suureneb potentsiaalselt toodete valik. Nagu juba mainitud tulevad esmajärjekorras turule sellised ELi väetisetooted, mis on juba täna turul. Suuremas valikus väetisetoote pakkumine mõjutab positiivselt põllukultuuride saaki ning seeläbi ka põllumajandustootjate kasumit. Uute ELi väetisetoote turule tuleku eelduseks on asjakohaste vastavushindamisasutuste olemasolu. Samas ei ole liikmesriigil kohustust neid määrata ja vastavushindamisasutusena tegutsemine on huvi- ning vajaduspõhine. Eelnõu koostamise ajal on teada üks asutus, kes on avaldanud soovi tegutseda vastavushindamisasutusena. Tegemist on sama asutusega, kes on seni teinud detonatsioonikindluse katseid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 alusel. Nimetatud asutusel tuleb oma tegevus viia vastavusse uue ELi väetisetoote määru ja saada asjakohane akrediteering. Kõnealuse katse põhimõtetes võrreldes varasemaga põhimõttelisi muudatusi ei ole. Eelnõu koostamise ajal puudub teave teiste moodulite kohaste vastavushindamismenetlusega tegeleva vastavushindamisasutuse tegevuse alustamise soovi kohta. Prognoosi järgi neid Eestis pigem ei teki ja väetise tootjad saavad vajaduse korral kasutada teiste liikmesriikide poolt asjakohase tegevusloa saanud vastavushindamisasutuste teenuseid. Teavet vastavushindamisasutuste kohta leiab Euroopa Komisjoni NANDO-andmebaasist².

6.2 Mõju keskkonnale

Muudatustest mõjutatud sihtrühmad

Kavandatavad muudatused mõjutavad looduskeskkonda, sealhulgas mullastikku, põhjavett, vähendavad CO₂ heitkoguseid, edendavad jäätmetes sisalduvate toitainete ringlussevõttu jne.

Võimaliku avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järeldus olulisuse kohta

² Nando (New Approach Notified and Designated Organisations) Information System
<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/nando/>

Uute väetisetoodete lisandumisega paraneb põllumajandusettevõtjate võimalus kasutada väetisi olenevalt mullast ja kasvatatavast põllukultuurist, näiteks lisandub väetisetoodete hulka erinevaid mullaparandusaineid ja biostimulaatoreid.

Euroopa Komisjon on teinud ELi väetisetoodete määruse kohta põhjaliku mõjuhinna, millele on viidatud punkti 6 sissejuhatavas osas. Selle kokkuvõtteks saab öelda, et ELi väetisetoodete määruse rakendamine aitab jõuda ressursitõhusama majanduseni, edendades toitainete ringluse võtmist jäätmetest. Üleminek kodumaisest teisest toorainest väetise tootmisele vähendaks ka CO₂ heitkoguseid, aidates seega kaasa vähese CO₂-heittega majanduse eesmärgi saavutamisele.

Fosfori parem ringluse võtmine vähendaks ka sõltuvust anorgaaniliste fosfaatväetiste impordist. Praegu pärineb 92% EL-i tarbitavast fosfaadist kolmandatest riikidest (Maroko, Venemaa, Tuneesia). Taimsed toidained, mis sisalduvad kompostis ja kääritusjäätis ning muudes biomassist pärinevates teisestes toorainetes, võivad teatud määral asendada mineraalväetisi.

Kuigi komposti ja kääritusjäätis tootmise ja kasutamise on seotud keskkonna- ja terviseriskid, on nende taaskasutusse võtmisel üldiselt keskkonnavalged eelised võrreldes prügilasse ladestamise või põletamisega. ELi väetisetoodete määruses sätestatud nõuded näevad ette nimetatud riskide maandamise viisid.

Kokkuvõttes toob ELi väetisetoodete määruse rakendamine kasu keskkonnale saasteainete keskkonda sattumise vähendamise kaudu. See omakorda aitaks positiivselt kaasa ka vee raamdirektiivi ja toidus leiduvaid saasteainete sisaldust reguleerivate ELi õigusaktide eesmärkide saavutamisele.

6.3 Mõju riigiasutuse töökorraldusele

Muudatustest mõjutatud sihtrühmad

Kavandatavad muudatused mõjutavad PTA ja TTJA ametnike töökoormust ning mõjutavad Põllumajandusuuringute Keskuse (edaspidi *PMK*) agrokeemia labori tööd. Uute väetiselikide järkjärgulise turule tulekuga suureneb PTA-l kontrolliobjektide maht ning PMK-le kaasneb täiendavate laborianalüüside tegemise vajadus. TTJA-le lisandub teavitava asutuse rolli täitmise ülesanne.

Järelevalveasutuse senise praktika kohaselt kõrvaldatakse nõuete rikkumised vabatahtlikult ilma riigipoolse täiendava sekkumiseta. See viitab tootja ja käitleja huvile hoida käitlemisega seotud tegevus ja dokumentatsioon korras. 2021. aastal kontrolliti väetiste tootmist ja turustamist 156 korral. Kontrollide tulemusel koostati 4 ettekirjutust, mis täideti õigeaegselt ning sunniraha rakendamiseks ei olnud vajadust. Väärteomenetlusi 2021. a läbi ei viidud.

Võimaliku avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ja järelendus mõju olulisuse kohta

Kavandatavad muudatused võivad vähesel määral suurendada PTA ametnike ja PMK agrokeemia labori töökoormust, sest uute väetiselikide turule lisandumine toob kaasa ka kontrollitavate väetiste hulga suurenemise. Mõju PTA ja PMK töökorraldusele ei ole kohene, sest eelhindamise kohaselt uute registreeritavate väetiste hulk ning seega täiendav järelevalve teostamine ja laborianalüüside tegemine esimestel aastatel oluliselt ei suurene. Sellest tulenevalt ei ole ette näha, et järelevalve mahu kasv tooks kaasa olulist mõju avaliku sektori kuludele ja tuludele.

Pikemas perspektiivis toob ELi väetisetoodete määruse rakendamine kaasa väetiste nomenklatuuri laienemise ja seetõttu peab labor olema valmis kõiki (sh uusi) ELi väetisetooteid

analüüsima, mis tähendab laborivõimekuse tõstmist.

TTJA ametniku töökoormuse suurenemine tuleneb NANDO-andmebaasis teavitava asutuse rolli täitmisest. Teavitava asutuse nõuded on sätestatud ELi väetisetoote määruse artiklis 22. Kuna senine praktika TTJA-s on näidanud, et vastavushindamisasutuste kohta andmebaasi teabe lisamine ei ole väga ajamahukas ülesanne, siis ka mõju TTJA töökoormusele ja kuludele on väike.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Seaduse rakendamisega ei ole ette näha PTA kulude ja tulude olulist muudatust. Kaasnevate kulude suurust on keeruline hinnata, kuna praegu ei ole teada, kuidas ja kui kiiresti vastavushindamissüsteem toimima hakkab ning kui palju ELi väetisetooteid sellega seoses Eesti turule jõuab.

Sama kehtib esialgu ka PMK kohta, kuid laborivõimekuse tõstmise vajadus tähendab pikas perspektiivis kulude kasvu. Ühe lahendusena tuleb arvestada ka võimalusega kasutada ELi väetisetoote nõuetele vastavuse hindamiseks välisriigi laborite abi, kuid ka see toob kaasa kulud. Kuna täiendav analüüsimise vajadus tekib just ELi väetisetoote seoses ja nende üle tehakse turujärelevalvet TNVS-i alusel, siis üheks analüüsi kulusid leevendavaks asjaoluks on võimalus nõuetele mittevastava ELi väetisetoote korral toote ohutuse või nõuetele vastavuse kindlakstegemiseks tellitud ekspertiisi dokumentaalselt tõendatud kulud ettevõtjalt sisse nõuda. Kokkuvõttes tähendab ELi väetisetoote määruse rakendamine labori vaates uute meetodite välja töötamist ja akrediteerimist ning võibolla ka seadmete soetamist. Täiendavad kulud kaetakse Maaeluministeriumi eelarvest.

Seaduse rakendamiseks tuleb täiendada Maaeluministeriumi kliendiportaali ning näha selles ette tehniline võimalus märkida ELi väetisetoote käitlejal koos majandustegevusteate esitamisega teave ka ELi väetisetoote käitlemise kohta. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi hinnangul kulub selleks umbes 540 töötundi maksumusega 30 000 eurot, mis kaetakse Maaeluministeriumi eelarvest.

Seaduse rakendamisega ei kaasne lisatulusid.

VäetS-is tehtavate muudatuste rakendamisega ei kaasne kohalikule omavalitsusele lisategevusi ega -kulutusi, samuti ei kaasne tulusid.

8. Rakendusaktid

Seoses VäetS-i muutmisega kehtestatakse uus rakendusakt „Nõuded väetise koostisele väetise liikide kaupa“ (lisa 1) ning tunnistatakse kehtetuks põllumajandusministri 17. novembri 2014. a määrus nr 101 „Nõuded väetise koostisele väetise liikide kaupa“ (edaspidi *ministri määrus nr 101*).

Uue rakendusakti kehtestamise vajadus tuleneb sellest, et seni olid riigisisised nõuded mineraalväetiste koostise kohta kehtestatud ministri määruses nr 101 viitega Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisale. Et võimaldada Eesti väetist toota ja turustada seni kehtinud tingimustel, kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisas kehtestatud EÜ väetiselikide nimekirja eeskujul nõuded väetise

koostisele ministri määrusega. Selline lähenemine säilitab praktikas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisas kehtestatud EÜ väetiseliikide nimekirja kuuluvate väetiste turustamise võimaluse ka kõnealuse määruse kehtetuks tunnistamise järel ning väldib uue ELi väetisetoodete määruse täieliku rakendamise viibimisega kaasnedavad ELi väetisetoodete vähese kättesaadavuse riski. Nimetatud rakendusaktiga kehtestatakse ka selliste väetiste koostise nõuded, mis ei ole loetletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2003/2003 I lisas, kuid mis olid kehtestatud kehtetuks tunnistatavas põllumajandusministri määruses nr 101.

9. Seaduse jõustumine

Seaduse jõustumine on kavandatud 16. juulil 2022. aastal. Samal kuupäeval hakatakse kohaldama ka ELi väetisetoodete määrust. Käesolev seaduseelnõu on välja töötatud eesmärgiga rakendada ELi väetisetoodete määrust. Arvestades Riigikogu töökorraldust ja seaduse menetlemisele kuluvat mõistlikku aega, võib juhtuda, et eelnõu ei ole siiski võimalik 16. juuliks 2022. aastal seadusena vastu võtta ning jõustumise tähtpäev võib lükkuda hilisemaks. Sellisel juhul on seaduse jõustumine kavandatud üldises korras. Eelduslikult ei too seaduse ettenähtud tähtajast hilisem jõustumine kaasa takistusi ELi väetisetoodete määruse rakendamisel.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Seaduseelnõu esitati eelnõude infosüsteemi EIS (toimiku number 21-1596) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumiga. Sotsiaalministeerium ei kandnud kooskõlastamiseks ettenähtud tähtaja jooksul eelnõude kooskõlastamise infosüsteemi kirja eelnõu heakskiitmise või eelnõuga põhjendatult mittenõustumise kohta, samuti ei taotlenud kooskõlastamise tähtaja pikendamist. Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 10 „Vabariigi Valitsuse reglement” § 7 lõike 4 kohaselt loetakse eelnõu Sotsiaalministeeriumi poolt kooskõlastatuks. Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Justiitsministeerium kooskõlastasid eelnõu märkustega, mille kohta on koostatud märkustega arvestamise ja mitteamvestamise tabel. Tabel on esitatud seletuskirja lisas 2.

Erialaorganisatsioonidest paluti eelnõu kohta arvamust Eesti Maaülikoolilt, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojalt, Eesti Talupidajate Liidult ja Mahekoostöökogul. Ükski eespool nimetatud erialaorganisatsioonidest ei esitanud eelnõu kohta täiendus- ega parandusettepanekuid.